

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 10.03.25

Om leksikonet: https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/om_leksikonet.pdf

Anekdote

(_sjanger) En kort fortelling som (ofte på en morsom måte) framstiller et poeng eller karakteristiske trekk ved en person eller begivenhet. En kort og ofte humoristisk fortelling (vanligvis framført muntlig) om en hendelse eller en person. Får fram noe spesielt eller komisk ved personen eller en gruppe mennesker, eventuelt om forløpet i en historisk begivenhet. Personen trenger ikke å være berømt, men det finnes flest anekdoter om berømte kvinner og menn. “Anekdoter er historier som forteller noe uvanlig om en person, om en uvanlig hendelse eller en merkverdig begivenhet.” (Tyrdal 2002 s. 49)

Historien brukes til å karakterisere en person gjennom “et representativt øyeblikksbilde” (Bausinger 1968 s. 220), altså en situasjon som viser noe typisk for personen. Anekdoten kan “samle” et helt liv i en episode i personens liv (Montandon 1992 s. 101). Den gjengir kort noe som er merkverdig og ofte paradoksalt (Montandon 1992 s. 100).

Den korte fortellingen dreier seg om en episode fra en mer eller mindre kjent persons liv og illustrerer noe eiendommelig ved denne personen, f.eks. med en typisk uttalelse eller handling (Arnold og Sinemus 1983 s. 287). Det er vanlig at en anekdote begynner med “En dag ...”, “En gang ...” eller en lignende formulering (Karine Abiven i <https://journals.openedition.org/pratiques/3744>; lesedato 24.09.23). Den tyske dikteren Novalis kalte anekdoten “et historisk molekyl” (sitert fra Gossman 2003).

Den korte fortellingen gjengir noe (som antas å være) hittil ukjent om en kjent person, og med en poengtert vending til slutt (Harald Fricke i <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-476-00509-0>; lesedato 06.02.25).

I anekdoter blir historisk stoff individualisert ved å la det dreie seg om enkeltpersoner. I stedet for historiske sammenhenger er enkeltmennesket i fokus (Hilzinger, Zymner m.fl. 2002 s. 12). Anekdoter om berømte personer fungerer som små historier i utkanten av verdenshistorien, en slags historier i marginen (Karine Abiven i <https://journals.openedition.org/pratiques/3744>; lesedato 24.09.23). Den episoden som anekdoten forteller om, kan være den lille årsaken som senere hadde store konsekvenser (Karine Abiven i <https://journals.open>

edition.org/pratiques/3744; lesedato 24.09.23). Anekdoten kan altså fungere som en forklaring på noe som skjedde senere og som var dramatisk.

Adjektivet “anekdotisk” brukes vanligvis nedsettende om noe uviktig, men en detalj kan være avslørende og ha en hittil uoppdaget betydning (Montandon 1992 s. 99). Den lille fortellingen kan vise “det store i det lille” og la en bagatell peke mot noe allment (Heinz Grothe i <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-476-04081-7>; lesedato 25.03.23).

Anekdoter kan røpe mektige personers skjulte svakheter (Hilzinger, Zymner m.fl. 2002 s. 10). Noen anekdoter handler om lokale personer som det var noe spesielt ved, “originaler” som foretok seg ting som det ble anekdoter av, f.eks. noe idiotisk (Bausinger 1968 s. 221). “Often a single hand movement can characterize an individual, a single detail an entire event, more sharply, more essentially, and with greater force than the most detailed description.” (kulturhistorikeren Egon Friedell sitert fra Gossman 2003)

“In his “Life of Alexander” Plutarch declared famously that “a chance remark or a joke may reveal far more of a man’s character than winning battles in which thousands fall, or ... marshalling great armies, or laying siege to cities.” ” (Gossman 2003)

Friedrich Nietzsche, en tysk filosof og dikter på 1800-tallet, hevdet at “Three anecdotes may suffice to paint a picture of a man” (sitert fra Gossman 2003). Den østerrikske forfatteren Arthur Schnitzler skrev: “By drawing on three striking anecdotes from his life, we may be able to take the measure of a man’s character with the same precision that we measure the surface of a triangle by calculating the relation among three fixed points, whose connecting lines constitute the triangle” (sitert fra Gossman 2003).

En anekdote kan brukes til å karakterisere ikke bare en person, men et sosialt miljø (Montandon 1992 s. 101). Og anekdoten kan avsløre noe om den personen som forteller den (Montandon 1992 s. 105). Det er en historie som vanligvis ikke er “verdigg” å bli inkludert i seriøse historieverk (Roukhomovsky 2001 s. 130).

“[T]he short, freestanding accounts of particular events, true or invented, that are usually referred to as anecdotes have been around from time immemorial. They also always stood in a close relation to the longer, more elaborate narratives of history, sometimes in a supportive role, as examples and illustrations, sometimes in a challenging role, as the repressed of history” (Gossman 2003). De kan inneholde “material known to few and excluded from officially authorized histories, or by reporting “odd” occurrences for which the established views of history, the world, and human nature do not easily account.” (Gossman 2003)

En anekdote kan være nær historisk sannhet, men sikte mot å formidle en allmenn sannhet (Bausinger 1968 s. 220). Anekdoten gir erkjennelse om et menneske, en situasjon, en tidsperiode, og kan formidle en moralsk innsikt (Bausinger 1968 s. 223).

Anekdoter ender ikke alltid med en enkelt forståelig vittighet. De kan avsluttes med et paradoks som ikke blir kommentert av fortelleren (https://www.pangloss.de/cms/uploads/Dokumente/Germanistik/Allgemeines/131006_Anekdote.pdf; lesedato 22.02.25).

Den lille historien som utgjør anekdoten overlater til leseren å trekke eventuelle moralske slutninger. Anekdoten har ingen eksplisitt moral, slik f.eks. Aesops fabler har. På 1700-tallet skrev den franske læreren og forfatteren François-Joseph Bérardier de Bataut at refleksjoner rundt hva en anekdote betyr, hemmer inntrykket som anekdoten i seg selv gir (gjengitt fra <https://journals.openedition.org/pratiques/3744>; lesedato 24.09.23).

Historiene kan likevel ha forbilde-funksjon ved å fortelle om beundringsverdige personer, og dermed fungere moralsk-didaktisk (Sonja Hilzinger i Hilzinger, Zymner m.fl. 2002 s. 20). De kan dessuten avsløre fordommer og overtro, og dermed ha en opplysningsfunksjon, og de kan fungere som patriotisk propaganda. Men mange anekdoter skal primært være morsomme. Det er ofte nærliggende å tvile på en anekdotes sannhet, men gleden ved å gjengi en god anekdote er viktigere enn at den er historisk sann (Karine Abiven i <https://journals.openedition.org/pratiques/3744>; lesedato 24.09.23).

“Anecdotes are usually brief and at times pointed stories folks like to tell about other people, more succinct than gossip and more respectable. Further, we may derive up to useful lessons from historical anecdotes, quite as from fables and parables. In anecdotes there are points that many can be entertained or instructed by. [...] Humorous anecdotes may not always be just jokes, and their main or somewhat hidden purpose may not simply be to evoke laughter, but to reveal some truth or higher insight of general ideas and persons in a light that may evoke insight and humour together. An anecdote contains an illustrative incident. “Life’s like that” may be one reaction among many others to a well-told anecdote. The content of the anecdote – it is a popular and versatile literary genre – may be related to the local culture. Heinz Grothe discerns between gossip anecdotes, anecdotes of social differences, historical anecdotes, anecdotes of being fellows, and wandering anecdotes.” (Tormod Kinnes i <http://oaks.nvg.org/antidoses.html>; lesedato 25.03.23)

Ordet “anekdote” stammer fra gresk og betyr “det ikke utgitte”, der det siktes til noe relativt hemmelig som (ennå) ikke er offentliggjort (Lange m.fl. 1998 s. 3). Betydningen kan også gå i retning “sladder” (Bausinger 1968 s. 220). Betegnelsen dukket første gang opp i *Anecdota* av Prokopios fra Caesarea, som i dette verket fra

500-tallet e.Kr. fortalte om det syndige livet ved Justinian 1. den stores hoff, med private detaljer og skandaløs oppførsel. Betegnelsen anekdote ble senere brukt i den franske historikeren Antoine Varillas' *Firenzes anekdoter, eller den hemmelige historien om huset Medici* (1685).

“Anekdote” kommer fra “det græske *anékdoton*, der egentlig betyder “ikke-udgivet”. Oprindeligt har det således været en betegnelse for fortællinger, der kun kendtes gennem mundtlig overlevering. I moderne tid har det fået en anden – mindre distinkt – betydning [...] lille karakteristisk (men ofte tillavet eller uhjemlet) historie med pointe (tit om en kendt personlighed)” (Fonsmark 1956 s. 5-6). Anekdoter er ofte personlig nærgående eller intime, og udtrykker gjerne noe om et individs personlighet (Agnès 2002 s. 259).

Anekdoten tilhører de komiske sjangre (Lange m.fl. 1998 s. 3). En anekdote er en “kort, vittig fortælling til karakteristisk af en person, en befolkningsgruppe eller en begivenhed. Det er en mundtlig, underholdende form, der samler sig om en enkelt pointeret hændelse, meget brugt i foredrag o.l. til illustration af en tankegang. Betegnelsen stammer fra den græske historieskriver Prokopios (550 e.Kr.), der kaldte sine skandalehistorier fra det byzantinske hof for *anekdota*, dvs. undtagelsesvis røbet i skriftlig form. Denne betydning har via 1600-t.s franske memoirelitteratur bredt sig til resten af Europa.” ([http://www. denstoredanske.dk/lesedato](http://www.denstoredanske.dk/lesedato) 10.04.13)

“Though anecdotes have been around in one form or another for a very long time, as long, no doubt, as rumor and gossip, it was not until fairly late – around 1650 in French, a few years later in English – that the term “anecdote” itself entered the European languages. Its introduction was probably a result of the discovery and publication by the Vatican Librarian, in the year 1623, of a text referred to in the *Suda*, an eleventh-century Byzantine encyclopedic compilation, as *Anekdotia* (literally “unpublished works”) and attributed to Procopius, the sixth-century author [...] The *Anekdotia*, now usually referred to as Procopius’s *Secret History* or *Storia arcana*, turned out to consist of instances of the most brutal exercise of despotic power, as well as scurrilous tales of palace and family intrigue, that were completely at odds with the celebratory narrative of Procopius’s official *History*.” (Gossman 2003)

“An anecdote is a very short story that is usually interesting or amusing, and concerns real people and real incidents. Anecdotes are often humorous, but also often impart a deeper truth. They are not the same as a joke because the purpose is not just to evoke laughter. The word anecdote comes from an Ancient Greek biographer who wrote an unpublished book called [...] *Anekdotia* (which means “unpublished” or “not given out”). This biography included many short stories from the private life of the Byzantine Court of Justinian I. Thus, though the original word had nothing to do with stories, the definition of anecdote derived from the idea of very brief accounts used to illustrate a point. [...] We tell anecdotes all the

time to one another. There are also many famous anecdotes that get passed down through the generations that concern famous people (such as the Ancient Greek scientist Archimedes shouting “Eureka!” when discovering how to solve a problem measuring volume after stepping into a bath). With the advent of the internet, there are even more channels for sharing anecdotes, such as the popular website called “Humans of New York,” which posts pictures of people with inspiring anecdotes about their lives. We can also see anecdotes in advertising, such as lottery winners sharing their success stories.” (<http://www.literarydevices.com/anecdote/>; lesedato 31.03.16)

En anekdote forteller om en merkelig hendelse, en tankevekkende uttalelse eller dialog, som nærmest som et lynnedslag kan belyse en personlighet, en samfunnsklasse eller en tidsepoke (Lange m.fl. 1998 s. 3). Sannhetsverdi kan være høyst tvilsom, men som eksempel og underholdning fungerer anekdoten ofte godt. Hendelsen i en anekdote trenger ikke å være historisk sann, men må ha en “indre sannhet” som på en treffende måte karakteriserer en person eller et saksforhold (Lange m.fl. 1998 s. 3).

Mange anekdoter har en innledende, kort forklaring. Et eksempel (der religion tematiseres innledningsvis, for å forberede poenget med anekdoten): “One day when Alfred Hitchcock was still a churchgoing Catholic, he was driving through a Swiss city when he suddenly pointed out of the car window and said, “That is the most frightening sight I have ever seen.” His companion was surprised to see nothing more alarming than a priest in conversation with a little boy, his hand on the child’s shoulder. “Run, little boy,” cried Hitchcock, leaning out of the car. “Run for your life!” ” (<http://oaks.nvg.org/ys5ra2.html>; lesedato 26.03.13).

I Tyskland ble det på 1700-tallet samlet og utgitt anekdoter om berømte kunstnere, leger, lærde osv. tekster som skulle fungere som hjelp til konversasjon, fordi en dannet mann burde ha et forråd av anekdoter til disposisjon (Lange m.fl. 1998 s. 3).

På 1700-tallet ble anekdoter oppfattet som en sjanger uegnet for menn på grunn av dens lave status, mens adelige kvinner i mange tilfeller publiserte anekdoter-samlinger. Det gjelder blant andre Charlotte-Rose de Caumont La Force, Marguerite Lussan og Claudine Guérin de Tencin (Hilzinger, Zymner m.fl. 2002 s. 9).

Fram til slutten av 1700-tallet var tendensen at hver anekdote ble oppfattet som “a singular instance of a general rule that it exemplifies and points to. [...] allegorical, exemplary of essentially extra- or transhistorical universal situations.” (Gossman 2003)

Den engelske skuespilleren Joseph Miller samlet på anekdoter, vitser, epigrammer og andre korte, morsomme tekster. Etter Millers død ga John Mottley ut boka *Joe Miller’s Jests, or the Wit’s Vade-Mecum* (1739), som ble populært lesestoff.

“Writing in the second half of the eighteenth century, [Nicolas] Chamfort, for one, did not believe matters were so simple. “Things are miscellanies,” he declared; “men are patchworks. Ethics and physics are concerned with mixtures. Nothing is simple, nothing is pure.” To the author of *Maximes et Pensées, Caractères et Anecdotes*, the anecdote itself, by situating morality in a narrative context, however slight, represented a much-needed correction to the abstract formal structure of the maxim as practiced a century earlier by La Rochefoucauld and a challenge to its seemingly incontrovertible truths. “Moralists, like those philosophers who have constructed systems of physics or metaphysics, have overgeneralized, and laid down too many maxims” ” (Gossman 2003).

Den engelske forfatteren Isaac D’Israeli (faren til den senere statsministeren Benjamin Disraeli) publicerte i 1791 “anonymously a small volume of trivia containing a cornucopia of anecdotes, stories, character sketches and notes on literary themes entitled *Curiosities of Literature* [...] In 1793, D’Israeli published another delightful little book entitled *A Dissertation on Anecdotes*, in which he exhibited his interest in anecdotal historiography. He wrote about the origin and the nature of anecdotes and argued that they are not only an amusing part of literature, but also provide certain truths about people and their times. ‘Anecdotes – he wrote – are the most agreeable parts of History’ (*Literary Miscellanies* 6). D’Israeli revealed his bewildering erudition by quoting numerous anecdotes from two thousand years of European history and literature. It seems that he anticipated the postmodern theoretical studies on anecdote initiated by Joel Fineman, April London and Jane Gallop. In the next years, D’Israeli published *Calamities of Authors* (1812-13) and *Quarrels of Authors* (1814), which also provide a plethora of anecdotal and miscellaneous topics, but above all they are interesting as reflections on the social history of professional authors, the process of book writing and distribution, as well as the gradual expansion of readership. In *Calamities*, D’Israeli describes the sufferings of authors from various causes: neglect, poverty, fastidious egotism and vanity (concerning Horace Walpole), or disappointed hope for fame and reputation. *Quarrels of Authors* is a continuation of *Calamities of Authors* and was jointly republished by D’Israeli’s son, Benjamin, in 1870.” (Andrzej Diniejko i <https://victorianweb.org/previctorian/disraeli/literature.html>; lesedato 06.02.25)

I Danmark har det blitt publisert “et væld af anekdoter i slutningen af det 18. århundrede og navnlig i første halvdel af det 19. De største anstrengelser er nedlagt i en svær tobinds-udgave fra 1808-09, “Komus og Momus”, samlet af professor *K. L. Rahbek* og *J. K. Høst*. Det meste er dog temmelig ulidelig læsning i dag. Det bedste fra denne tid finder man i digteren *Johan Clemens Tode*s “Småfortællinger og anekdoter” (1805), der er udgivet som supplement til hans egne samlede skrifter. [...] I slutningen af det 19. århundrede synes interessen for genren at være svindende; de få samlinger, der findes, er af yderst problematisk

værdi. Heller ikke dette århundrede har været synderlig interesseret i den lille genre” (Fonsmark 1956 s. 7).

“[T]he anecdote may be fairly detached and free-standing, as in anecdote books or collections. Or it may be integrally connected with and embedded in a larger argument or narrative, as in sermons and most historical writings. [...] In the well known *Percy Anecdotes* [1821-23], individual anecdotes are grouped in thirty-eight categories, according to the themes they are held to illustrate, such as “Humanity,” “Eloquence,” “Youth,” “Enterprise,” “Heroism,” “Justice,” “Instinct,” “Beneficence,” “Fidelity,” “Hospitality,” “War,” “Honor,” “Fashion.” (Thomas Beyerley and Joseph Clinton Robertson (pseud. Reuben and Sholto Percy), *The Percy Anecdotes, revised ed., to which is added a valuable collection of American Anecdotes* [1843]).” (Gossman 2003)

“George Henry Jennings, the author of *An Anecdotal History of the British Parliament from the Earliest Period to the Present Time* (New York: Appleton, 1883), aims to “bring together in anecdotal form some of the most striking facts in the history of our Parliaments, and the public lives of distinguished statesmen” in order to return to the “original” of certain statements and episodes” (Gossman 2003).

Mange anekdoter ble på 1700- og 1800-tallet publisert i almanakker (Hilzinger, Zymner m.fl. 2002 s. 23).

Briten William Richardsons *Anecdotes of the Russian Empire* (1784) mener med “anecdote” det han opplevde i Russland som var uvanlig, fremmed og eksotisk (Montandon 1992 s. 103).

“Forskellen mellem de store landes anekdotsamlinger synes iøvrigt på en pudsig måde at afspejle de skiftende nationalkarakterer, i hvert fald sådan som vi er vant til at forestille os dem. *Tyskernes* er grundige og højtidelige, udstyret med et stort videnskabeligt apparat med fodnoter og numre ved hver anekdote, der henføres til kilde etc.; det er tungt og vederhæftigt – men ikke synderlig morsomt. De *franske* samlinger er sproglig set de mest velplejede. De fremtræder i en skødesløs uorden, men i et net typografisk udstyr. I *engelske* samlinger bliver anekdoterne gerne noget længere – de tenderer mod at blive små velpointerede essays, der med forkærlighed henter deres emne fra engelske retssale og universitetskredse. Endelig er *USAs* bidrag til genren præget af korthed og kontant vid; samlingerne er iøvrigt praktiske, upretentiøse og gerne ordnet etter emner: *Amour, Angry, Army ...*” (Fonsmark 1956 s. 8).

Den engelske boktrykkeren og forfatteren John Nichols ga i 1812 ut *Literary Anecdotes of the Eighteenth Century; Comprising Biographical Memoirs of William Bowyer, Printer, F.S.A. and Many of His Learned Friends; an Incidental View of the Progress and Advancement of Literature in this Kingdom During the*

Last Century; and Biographical Anecdotes of a Considerable Number of Eminent Writers and Ingenious Artists; with a Very Copious Index.

En apoptegmata er en kort, fyndig uttalelse som ligner en aforisme eller et ordtak. En antikk samling har tittelen *Apophtegmata Patrum*, en samling som også inneholder anekdoter. Tekstene stammer fra de såkalte egyptiske ørkenfedrene, asketer som levde i ørkenen på 200-tallet e.Kr. Den franske 1500-tallsforfatteren François de Billon ga ut en mye solgt og lest anekdotesamling om kvinner fra antikken til sin egen tid, *Den kvinnelige æres uinntagelige festning* (1556) (Demougin 1985 s. 206).

En anekdote om kirkereformatorene Martin Luther og Philipp Melanchthon handler om menneskets evne til å holde fast på sin fromhet (eller evne til konsentrasjon): Luther påstod overfor Melanchthon at ikke engang bønner Fadervår kunne mennesket be uten at det blandet seg inn andre tanker enn de religiøse. Melanchthon mente at det ikke stemte. Da lovet Luther at Melanchthon skulle få en ridehest hvis han klarte å be Fadervår uten å tenke på annet enn bønnens innhold. Etterpå innrømmet Melanchthon at mens han ba bønner hadde spørsmålet om det ville følge en ridesal med hesten dukket opp i hodet hans. Og dermed hadde han tapt veddemålet (gjengitt fra Bausinger 1968 s. 217).

Den franske kongen Ludvig 15. ble upopulær i befolkningen ikke minst på grunn av anekdoter som sirkulerte om han. Ansatte ved hoffet fortalte episoder fra kongens liv til “skandalejournalister”, som publiserte historiene. En av dem som publiserte anekdoter om kongen, var Matthieu-François Pidansat de Mairobert. Han skrev “hofflitteratur” krydret med pikante anekdoter og tjente godt på tekstene samtidig som han bidro til å ødelegge det franske kongehusets prestisje (Raible 2006 s. 161-162).

Mange biografier og selvbiografier inneholder anekdoter. En del reiselitteratur og noen typer kokebøker rommer også anekdoter. Et eksempel på det siste er Alice B. Toklas’ *The Alice B. Toklas Cookbook* (1946).

“Så sterk er anekdotens kraft at arbeidslivspsykologen Susan Weinschenk råder bedriftsmedarbeidere og forskere som skal legge frem et sett med data, om å begynne med en anekdote. Ikke si hva tyve prosent av de spurte foretrekker, fortell om ønskene til Sigrid på Hamar, som du snakket med i forrige uke. En anekdote er en liten fortelling, en fortelling vekker følelser, følelser påvirker mer enn ideer. [...] Iblant foran Dagsrevyen lurer jeg på om det gir mening å snakke om en anekdotifisering av samfunnet. Eller i alle fall en caseifisering. Ingen anbefaling kan gå ut fra det offentlige, intet statsbudsjett legges frem, uten besøket på et eldre hjem eller en småbarnsfamilie. Ofte får følelsen/anekdoten – småbarnsfamilien – langt større plass enn prinsippet/ideen – eksperten.” (Inger Merete Hobbestad i *Dagbladet* 4. april 2014 s. 64)

Thore Lie og Kjell M. Paulssens *Blant lærde og ulærde* (1999) er en anekdoter-samling fra universitetet i Oslo, ifølge forlaget “små, sjarmerende historier fordelt på alle fagfelt, fra Universitets første år og fram til vår tid. [...] Boken er den eneste i sitt slag med en slik samling av opptrinn, replikker, og forunderlige og underfundige tildragelser ved Universitetet”. En lignende bok ble utgitt av de samme forfatterne i 2011, med tittelen *Akademiske gullkorn: Anekdoter og episoder fra Universitetet i Oslo gjennom 200 år*. Denne sistnevnte samlingen handler om universitetsansatte gjennom tidene som var “høyst originale personligheter som satte preg på omgivelsene. Ikke minst har mange av de fremstående professorene og øvrige universitetsforskerne vært anekdoteskapende. [...] En anekdote er en kort historie som sier noe karakteristisk om en navngitt person, gjerne med et morsomt poeng. Men det karakteristiske er viktigere enn at historien skal være så morsom. I så måte er det stor forskjell til en vits som er en kort, anonym historie med et overraskende poeng med det formål å påkalle latter. Mens vitsene gjerne er vandrehistorier med variasjoner over noen få temaer, viser anekdotene et stort mangfold der personen er viktigere enn selve poenget. Jo mer berømt den karikerte personen er, desto større interesse vekker historien. Innledningsvis forklarer de hvordan enkelte personer er store anekdoteskapere som det vrimler historier om. Motsatt finnes det andre betydelige personer som det ikke verserer noen historier om. Derfor vil en anekdotesamling nødvendigvis være selektiv og sentreres om noen få, originale personligheter. Samlingen er ordnet kronologisk, og forfatterne forteller bl.a. om universitetets første år, der noen få professorer sto for det aller meste av undervisningen. Ettersom mange av våre eldre universitetslærere er gått i glemmeboken, gir forfatterne fortjenestefullt en kort biografisk presentasjon av hver omtalt person som innledning til selve anekdoten. Dette øker verdien av boken betydelig, for mange av historiene gjenspeiler forhold og miljøer som ligger langt tilbake i tid.” (Ole Didrik Lærum i <http://tidsskriftet.no/article/2132716/>; lesedato 10.05.13)

“Flere av de eldre anekdotene i boken [av Lie og Paulssen] hører med til norgeshistorien, f.eks. de fargerike historiene som forfatterne presenterer om Henrik Wergeland (1808-45) og Johan Sebastian Welhaven (1807-73) og deres store feider. I tillegg er det flere gode historier om språkgranskeren Ivar Aasen (1813-96), og ikke minst naturforskeren Fridtjof Nansen (1861-1930). [...] Innen de medisinske miljøene har det alltid vært en rik fortellertradisjon. Det fikk jeg selv erfare da jeg samlet inn primærstoff til en anekdotebok gjennom å intervjuer eldre leger og forskere i 1970- og 1980-årene [...] Paulssen & Lie anfører i forordet at de kun har brukt skriftlige kilder. Det er kanskje årsaken til at de har så få historier fra de siste 50 årene. En annen grunn er sikkert at personer må oppnå en viss alder og verdighet før det blir fortalt historier om dem. At mange av historiene ligger langt tilbake i tid, er vel også hovedgrunnen til at så få kvinner er omtalt. [...] Bakerst i boken er det fyldig referanseliste, og dessuten har de fortjenestefullt tatt med både personregister og saksregister. Det øker anvendeligheten betydelig, for nå kan man raskt finne frem til en god historie om en aktuell person eller et aktuelt emne. [...] Boken er et funn for dem som skal holde tale og ønsker å krydre talen med helt

originale historier og sitater og ikke bare standardvitser som de fleste har hørt før.” (Ole Didrik Lærum i <http://tidsskriftet.no/article/2132716/>; lesedato 10.05.13)

Franz Carl Weiskopf var en tsjekkisk-tysk forfatter som etter 2. verdenskrig ga ut “an expanded collection of anecdotes [...]: *Elend und Grösse unserer Tage. Anekdoten 1933-1947* (1950) (*Misery and Grandeur of Our Time: Anecdotes 1933-1947*). [...] Some of the anecdotes in *Elend und Grösse* are so horrible that they could potentially erode Weiskopf’s humanist message. If human beings are capable of such atrocities, what does that say about human beings in general? Weiskopf carefully avoids such disturbing generalizations by reminding his readers that it was the Nazis who committed these crimes – not human beings in general, but specific military and paramilitary units. The perpetrators in these anecdotes are Gestapo men or SS officers who have been systematically trained to commit violent actions. They may be “human beings”; however, they are some specific people who have been groomed to kill. This grooming process can be seen in “Das Geburtstagsgeschenk” (The Birthday Present), which recounts the moment when American officers searched the apartment of the commander of the Mauthausen concentration camp. They found the diary of his teenage son: [...] “In the diary they found an entry to the effect that on his thirteenth birthday the boy received an infantry rifle from his father, two hundred rounds of live ammunition and, as a special surprise, forty Jews for target practice. And now tell me that heart, mind and a father’s love were not held in high esteem in the Third Reich.” ” (Ernest Schonfield i <https://www.mdpi.com/2076-0787/13/5/113>; lesedato 22.02.25)

Friedrich Torberg var en østerriksk, jødisk forfatter som ga ut anekdotsamlingene *Tante Jolesch eller Vestens undergang i anekdoter* (1975) og *Tante Joleschs arv* (1978).

Per Arne Bjørkums bok *Annerledestenkerne: Kreativitet i vitenskapens historie* (2009) krydrer sin framstilling med anekdoter om de intellektuelle heltene som viser at de kan være både store tenkere og små mennesker. Bodil Stenseths historieverk *Wergelandsveien* (2013) inneholder anekdoter: “særlig anekdotene om kjente beboere som Henrik Wergeland, Aasmund Olavsson Vinje og Camilla Collett fremstår som *highlights* fra velkjente liv. [...] den om Arnulf Øverland, som satte inn panoramavinduer i Grotten fordi sprosset minnet ham om Grini.” (*Morgenbladet* 6.–12. desember 2013 s. 49)

Den kanadiske journalisten og forfatteren Malcolm Gladwells bok *David and Goliath: Underdogs, Misfits, and the Art of Battling Giants* (2013) tilhører “den sjangeren som også betegnes som “*Big Idea Books*”. Ifølge historiker Marshall Poe bygger slike bøker på en entusiastisk formulert tese, vanligvis av typen “Dette forandrer alt og vil gjøre deg rik, lykkelig og vakker.” Den store idéen bør dessuten være kontraintuitiv, og den skal helst underbygges med både forskning og fengende anekdoter. [...] Uten de store ideenes tvang kunne anekdotene få lov til å skurre mot hverandre” (*Morgenbladet* 3.–9. januar 2014 s. 34).

Andre eksempler på bøker med anekdoter:

Karl Friedrich Mùchler: *Anekdotleksikon for lesere med smak* (1784-85)

Jules Champfleury: *Kattene: Historie, skikker, observasjoner, anekdoter* (1869)

Jon Dørsjø: *Levende anekdoter* (1959)

Paul Johnson: *Oxford Book of Political Anecdotes* (1986)

Dagny Tande Lid: *Humor og alvor: Anekdoter og dikt* (1993)

Leif Hasselknippe: *Anekdoter og muntre historier fra Gjøvik* (2008)

Hildur Charlotte Tande: *Måneskinn og grøt: Anekdoter om "ekte" gudbrandsdøler* (2009)

Eldbjørg Nyborg: *Ut i naturen – inn i naturen: Digitale akvareller, sitater og personlige anekdoter* (2009)

Jonn Thoresen: *Arvegods: Sitater og anekdoter fra Østfold* (2012)

I 1843-44 ga en anonym tysker ut *Det store tyske anekdotleksikon* (https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-476-04282-8_7; lesedato 22.02.25).

De danske juristene Bjarne Petersen og Claus Larsens bok *Kender du den om dommeren ...* (2008) inneholder anekdoter fra pensjonerte advokater, dommere og andre ansatte ved domstolene.

John Gross' bok *The New Oxford book of literary anecdotes* (2006) ble i en anmeldelse beskrevet som en "unrivalled collection of literary gossip and intimate sidelights on the lives of the authors. The dictionary defines an anecdote as "a short account of an entertaining or interesting incident", and the anecdotes in this collection more than live up to that description. Many of them are funny, often explosively so. Others are touching, outrageous, sinister, inspiring, or downright weird. They show writers in the English-speaking world from Chaucer to the present acting both unpredictably, and deeply in character. The range is wide – this is a book which finds room for Milton and Margaret Atwood, George Eliot and P. G. Wodehouse, Chinua Achebe and Ian Fleming, Brendan Behan and Wittgenstein. It is also a book in which you can find out which great historian's face was once mistaken for a baby's bottom, which film star left a haunting account of Virginia Woolf not long before her death, and what Agatha Christie really thought of Hercule Poirot – a book not just for lovers of literature, but for anyone with a taste for the curiosities of human nature." (<http://www.chapters.indigo.ca/>; lesedato 25.04.13)

En dandy legger han sin energi inn i det som vanlig folk oppfatter som “små ingenting” (Natta 1991 s. 222), for hans mål er ikke å leve videre i en marmorstatue av han, men i rykter, minner, anekdoter, i en detalj i en klesmote – og i form av besteborgernes oppgitte hoderisting! Han liker dessuten å bli tillagt eksentriske eller fantastiske handlinger som han ikke har utført, tillagt dem fordi det oppstår myter om han. Den franske greven Robert de Montesquiou kunne utallige anekdoter og fortalte dem uavlatelig når han var i selskapslivet (Chastenet 1951 s. 29).

“Da Lincoln ikke lenge etter borgerkrigsutbruddet i 1861 møtte Harriet Beecher Stowe – forfatteren av den populære antislaveriromanen *Onkel Toms hytte* – skal han ha hilst henne i følgende ordelag: “Så dette er den vesle kvinnen som startet denne store krigen.” Slik lyder en slitesterk anekdote egnet til å illustrere litteraturens samfunnsmessige påvirkningskraft.” (*Morgenbladet* 16.–22. februar 2018 s. 44)

Tyskeren Gottfried Benn var både lege og ekspresjonistisk dikter. Det ble fortalt anekdoter om han – med tvilsom sannhetsverdi – knyttet til denne “dobbeltrullen”. En historie sier at han ikke likte å bli forstyrret i ettermiddagshvilen sin, og da en mor stormet inn på legekontoret og fortalte at hennes sønn hadde slukt en mus, svarte Benn: “La han sluke en katt og la meg være i fred!” (https://www.jstor.org/stable/23976171?seq=1#page_scan_tab_contents; lesedato 13.11.19)

I en anekdote om lyrikerne og sjakkentusiastene André Bjerke og Carl Keilhau fortelles det at de to kunne spille sjakk sammen uten brett og brikker. Brikkene var mentale størrelser og brettet et bilde for deres indre øye. De spilte ved bare å si til hverandre hvilke bevegelser i koordinatsystemet hver av dem foretok: “Hest fra b1 til c3” osv., og hele tiden huske posisjonene.

“Den 17. mai 1963 gikk Dag Solstad og en venn på tur med studenterluene sine, de dro dem etter seg som to hunder og endte med å knytte dem fast i en lyktestolpe. Før en eldre akademiker kom bort og skjelte dem ut. [...] Det var uttrykk for et slags epokeskifte. Det var nok derfor den eldre akademikeren reagerte. Ungdommen forrådte noe han satte høyt, et emblem som studenterluen.” (*Morgenbladet* 15.–21. mars 2013 s. 37)

“It has been particularly difficult for former Maoists to move from worship of Mao, to doubt, and finally, in recent years, to assimilating tales of his hypocrisy and corruption. Published in the West, a memoir by Mao’s personal doctor, Li Zhisui, revealed his betrayal of the peasants and Red Guards [...] Li Zhisui’s anecdotes about Mao’s predilection for indolence, dancing parties, promiscuous bedding of young country girls, and utter ruthlessness made their way back to China.” (Knuth 2003 s. 194)

Anekdoter brukes ofte i argumentasjon og til å påvirke folks meninger. En anekdote “is useful because readers enjoy reading interesting stories. It also enables the writer to add a human element, which enables your reader to connect with you. You can use an anecdote to support an opinion or to provide support to your argument or claim. You can also use the anecdote to inform or persuade. Example: I think the public transit provides poor service. The other day, I paid my fair, but the clerk at the ticket wicket refused to say hello. Then, while riding the subway, I waited between stops for 25 minutes without explanation. On my way out of the subway, I attempted to use the escalator to the street – but it was out of service.” (<http://davehood59.wordpress.com/2010/03/05/rhetoric-and-rhetorical-devices/>; lesedato 17.04.13) Et såkalt “anekdotisk bevis” er basert på et enkeltstående tilfelle (det kan være selvopplevd) som er sant eller delvis sant, men som ikke på en logisk gyldig måte lar seg generalisere til noe allmenngyldig. “Testimonials and vivid anecdotes are one of the most popular and convincing forms of evidence presented for beliefs in the supernatural, paranormal, and pseudoscientific. Nevertheless, testimonials and anecdotes in such matters are of little value in establishing the probability of the claims they are put forth to support. [...] Anecdotes are unreliable for various reasons. Stories are prone to contamination by beliefs, later experiences, feedback, selective attention to details, and so on. Most stories get distorted in the telling and the retelling. Events get exaggerated. Time sequences get confused. Details get muddled. Memories are imperfect and selective; they are often filled in after the fact. People misinterpret their experiences.” (<http://skepdic.com/testimon.html>; lesedato 10.04.13)

Den skotske 1700-tallsforfatteren Tobias Smollet skrev blant annet et omfattende verk om engelsk historie. “Smollet’s late eighteenth-century *History of England from the Revolution to the Death of George II* [...] Book III, chap. xiii (covering the year 1760) may be considered fairly typical of Tobias Smollet’s practice. “Before we record the progress of the war [the Seven Years’ War],” the author announces, “it may be necessary to specify some domestic occurrences that for a little while engrossed the public attention.” There follows a series of anecdotes of murders, trials, etc. only loosely connected by the general proposition” (Gossman 2003).

“In general [...] modern historiography has no place for anything that cannot be properly verified, and that is often the case with anecdotes. [...] Anecdotes have value only when they are at least plausible and concern prominent figures in world history. [...] In part, Voltaire’s disdain for anecdotes was consistent with his demand that history not be about individual monarchs but about nations and civilizations. It is the false view of history as the story of kings, he argued, that encourages the presumptuous belief that every detail concerning them and those around them must be of vast and enduring interest.” (Gossman 2003)

“Being passed around by word of mouth or borrowed by one writer from another, most often associated with the private sphere, and almost always unverifiable,

anecdotes were generally regarded as of doubtful veracity by “modern” historians determined to apply to their work the critical methods elaborated at the beginning of the eighteenth century. In parallels of Herodotus and Thucydides, the Father of History did not usually come out well. But if the meaning of an anecdote were to be sought less in its factual accuracy than in what it conveyed about states of mind and general trends, then even when its factual veracity was in doubt it might still be thought of as in some way illuminating historical reality. [...] it told a great deal about how the men and women of an earlier age thought and felt.” (Gossman 2003)

Noen av anekdotene til franskmannen Nicolas Chamfort på 1700-tallet “appear to have had [...] symptomatic value. A story about the Duke of Hamilton, for instance – who, being drunk one night, heedlessly killed a waiter at an inn, and when confronted with the fact by the horrified innkeeper, calmly replied: “Add it to the bill” – seems intended as more than an allegory of the general indifference of the rich and powerful to the poor and powerless; it is also symptomatic of the personage described, the Duke of Hamilton, and – beyond him perhaps – of the social relations of a particular historical moment, that of the ancien régime. [...] A somewhat similar point is made, more benignly, by an anecdote in which Madame du Châtelet admits a manservant into her bathroom while she is naked. There was no more shame in this, to an aristocratic woman, than being seen naked by a dog.” (Gossman 2003)

Den sveitsiske historikeren Jacob Burckhardt “made the connection between anecdote and myth. “The oral tradition does not cleave to literal exactness,” he declared in a lecture on “The Scholarly Contribution of the Greeks,” “but becomes typical; that is to say that it does not cleave to a factually exact grounding of the events narrated, but brings out their inner significance, what is characteristic about them, what has a general human or popular content. Often an anecdote is all that remains of a long chain of events, circumstances, and personalities.” ” (Gossman 2003) “[E]ven if they are not factually true, their very fabrication and success are in themselves a kind of evidence.” (Gossman 2003)

“[W]hat one might call the “Cleopatra’s-nose anecdote” aims to debunk grand general arguments about history by finding the cause of major historical transformations in some minor “anecdote” or [...] “a historical particularity, a small curious fact whose telling can reveal the underside of things” [...] to borrow one of the *Dictionnaire Robert’s* definitions of the word “anecdote.” ” (Gossman 2003)

“As a structured form, written or oral, that is passed from hand to hand or mouth to mouth and, transcending the particular circumstances it relates, that pretends to a broader significance, the anecdote depends on, epitomizes, and confirms generally accepted views of the world, human nature, and the human condition. It may be invoked to illustrate a problem or even a paradox, but it will not usually lead to a rethinking of the terms of the problem or paradox. In contrast, as an unpublished, often secret record of events excluded from the official record, anecdotes may

challenge the historian to expand and revise established or authorized views of a historical situation, event, or personality or of human behavior generally. In the modern guise of the *fait divers* [korte nyhetshistorier i aviser, oppsiktsvekkende notiser], that is, as a raw journalistic or archival report of a striking, disturbing, or perplexing event or behavior, anecdotes may likewise provoke a reconsideration of what we believe we know about history and society and lead us to consider previously unobserved aspects of the past.” (Gossman 2003)

Tyskeren Alexander von Gleichen-Russwurm ga i 1929 ut boka *Verdenshistorie i anekdoter og tverrsnitt* (på tysk). Når verdenshistorien eller en nasjons historie blir fortalt gjennom anekdoter, kan det bli en samling merkverdige enkeltheter i livene til betydningsfulle personer (Sonja Hilzinger i https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-476-04282-8_7; lesedato 22.02.25). Anekdotene viser ofte livene til disse personene fra et annet perspektiv enn den offisielle versjonen i akademiske historieverk.

Amerikaneren Charles Murrays bok *Coming Apart: The State of White America, 1960-2010* (2012) rommer anekdotiske bevis: “Hans nesten fanatiske statsfiendtlighet har imidlertid ikke forhindret ham i å skrive en svært interessant bok. Ved hjelp av en imponerende mengde statistikk og en passe mengde anekdotiske bevis beskriver “Coming Apart” klasseforskjellene i USA langt mer inngående enn hva noen andre har gjort de siste årene, også på venstresida.” (*Klassekampens* bokmagasin 25. august 2012 s. 14)

“Not surprisingly, the friends of power, those concerned with maintaining public images and decorum, have generally been fearful of anecdotes and have lost no opportunity to denigrate them, while at the same time enjoying them in private and, when necessary, using them against their own enemies.” (Gossman 2003)

Den følgende anekdoten oppstod i 1999 eller tidligere: “På en større datamesse hadde Bill Gates et foredrag der han blant annet kom med følgende sammenligning: Hvis General Motors hadde hatt samme teknologiske utvikling som IT-industrien, hadde vi idag hatt biler som kostet 25 USD og som kunne kjøre 1000 miles på en gallon bensin. Til dette kommenterte en av General Motors-bossene på en pressekonferanse senere:

Hvis GM hadde utviklet sin teknologi på samme måte som Microsoft, hadde bilene i dag hatt følgende egenskaper:

- Bilen din hadde hatt en uforklarlig ulykke 2 ganger pr. dag.
- Hver gang markeringsstripene på veien ble malt på nytt, måtte du kjøpe ny bil.
- Av og til ville bilen kjøre av veien uten grunn. Dette måtte man bare godta, starte bilen på nytt, og kjøre inn på veien igjen.
- Noen ganger, under spesielle manøvre, som for eksempel en venstresving, ville bilen kjøre rett frem, og nekte å lystré. For å fikse dette, måtte man rett og slett bare bytte motoren.

- Bilene ville ikke bli levert med mer enn ett sete, og man måtte velge mellom “Car95” og “CarNT”. Hvert ekstra sete i bilen ville man måtte bestille hver for seg.
- Konkurrentene ville laget biler som gikk på solenergi, kjørte 5 ganger raskere, og var to ganger lettere i vekt. Men de ville ikke kunne få lov til å benytte mer enn 5% av veien.
- Målelampene for temperatur, batteri og lignende ville være byttet ut med en eneste lampe: “Generell tilstand”.
- Alle setene ville være laget slik at de passet kun til passasjerene med samme vekt og høyde.
- Airbagen ville spørre “Er du helt sikker?” før den åpnet seg.
- Av og til ville bilen bare låse seg helt. For å fikse dette, ville trikset være å dra i dørhåndtaket, samtidig som man vrir om tenningsnøkkelen mens man har en hånd på antennen.
- GM ville tvinge deg til å kjøpe en bunke med kart fra RandMcNally (et datterselskap av GM) med hver bil. Selv om du ikke ønsket noe kart. Hvis du valgte å ikke kjøpe slike kart, ville bilen gå 50% saktere. På grunn av dette ville GM stadig bli saksøkt.
- Hver gang GM gav ut en ny modell, måtte alle førerne lære å kjøre på nytt, fordi ingen kontroller fungerte helt sånn som på den forrige modellen.
- Til slutt: Man ville måtte trykke på “Start” for å stoppe motoren.” (sitert fra <http://home.online.no/~rkaste/jokes/bgatesgm.htm>; lesedato 10.12.2013)

“Devendra Varma was one of the world’s foremost authorities on Gothic literature. [...] Varma’s greatest achievement was his making available modern editions of over 200 Gothic romances and tales of terror, many of them extremely rare, or even dismembered. [...] An anecdote he used to tell sums up his lifelong Gothic quest. One day, he was walking in the foothills of the Himalayas and saw among the wares of a poor bookseller laid out by the roadside a tattered copy of a Gothic novel so scarce that none of the world’s great collections possessed a copy.” (<http://www.independent.co.uk/news/people/obituaries-devendra-varma-1566641.html>; lesedato 27.09.13)

Martin Sprouse og Tracy Cox’ bok *Sabotage in the American Workplace: Anecdotes of Dissatisfaction, Mischief and Revenge* (1992) “is broken down by categories such as office workplaces, entertainment industry, and the food services. Some anecdotes pale in comparison to others, but it is important to understand that Martin Sprouse collected stories from people from all walks of life. Some were more daring than others, but the emotions behind their actions are all the same. It is best read a few anecdotes at a time, otherwise the impact of each individual action is lost in a miasma of backlash. In all it is an enlivened book which speaks volumes as to the ways that the business place fails to inspire the loyalty or satisfaction which is so oft touted as an essential aspect of productive work.” (<http://www.amazon.com/Sabotage-American-Workplace-Anecdotes-Dissatisfaction/dp/0962709131>; lesedato 21.02.14)

“Ordet vademecum ble blant annet brukt om en bok med lystige historier, anekdoter og lignende.” (*Aftenpostens* magasin *Historie* nr. 10 i 2017 s. 113)

Litteraturliste (for hele leksikonet): <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/litteraturliste.pdf>

Alle artiklene i leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>